

МАРДОНА ЯШАШ – БУЮКЛИКДИР!

Одил ЁҚУБОВ:

ЎЗБЕКНИНГ АРДОҚЛИ ФАРЗАНДИ

Халқимиз истикъол сари илк кишини ром килювчи мунахвар муносабатлар, расм-руссумлар, Юсуфбек Ҳожидек доно юртбошилар, ўз эли учун жонини курбон килишга хозир Отабекдад мард, танти ѹигитлар, Кумушбидек кусиҳи инфадта генгиз маъшукалар намоён бўлди, миллион-миллон китобхонлар ёзувчимиз тўғрилаш, тарихий меросларимизни тикилаш ва маънавий дунёмизни бойтиша бебаҳо ахамият каас этмоқда.

Биз бутун миллатимизнинг яна бир ардоқли фарзанди – буюк адабимиз Абдулла Қодирий тавалудининг 100 йиллигини нишонламоқдамиз. Албатта, бутуни таштаннинг юржаларимизда ҳанум сўнмаган гамғин бир томони ҳам бор: 37-йили севимли ёзувчимиз кўкрагига отилган мудҳин ўқ, аслида милий адабийтимиз кўксига отилган ўқ эди. Лекин улуг адабимиз ва унинг бебаҳо асарларини на жаллодлар ўки, на узоқ ўйлар давом этган узулуксиз тазйиқлар қалбизмиздан ўчира олади. Миннатдор халқимиз ўз ҳаётларини хатарга қўйиб бўлса-да, унинг асарларини авайлаб, ардоқлаб асадри ва бу гунги ёргу кунларга етказиб берди.

Биз собик СССР давридаги мураккаб шароитларда ижод қилган улкан санъаткораримизни хамиша ёзозлаганимиз холда, Абдулла Қодирий ижоди халқимиз тархида, унинг миллат сифатида ўзлигини таниши ва маънавий камолотида алоҳида ўрин тушишини кайта-қайта таъкидлашга хажхимиз.

Инсоният тарихи шуни кўрсатадики, ҳар бир давр, ҳатто суронли инқилибий давр ҳам улкан санъаткорни иллари сурини мумкин. Ёркин, ҳатто ўлмас асарлар яратиш мумкин. Адолат билан айтдан биз бунгат ўз адабиетиши мизанд ўнлаб мисоллар келтири оламиз. Абдулла Қодирий ҳам – Йратган эгам унга жаннатдан жой ато қилғай – ўз давримизни фарзанди эди. Лекин ўз ҳаётларини инкилибий суронлардан, замбақлар гумбури, отлар дупури, қизил инкилиб чавандозлари орасидан кидириб юрмади, балиқ уларни мозандан, ўз тили билан айтганда яки тархимизнинг кора саҳифаларидан кидири да шундай сира кутилмаган бир мўъжиза рўй берди:

Ёзувчининг ўтири мушҳадаси, сехри истеъоди, меҳра тўла нигоҳи олдиди шундай ёргу, шундай тиник саҳифалар, шундай пок, ҳалол, оқ кўнгил одамлар, шундай содда, аммо унга етолмас эмиш. Қора терга ботиб, ўйниб кетармиш. Надоматлар бўлсинки, улуг адабимизнинг чексиз ташвишларни ифода этиувчи бушмашум рамзи туш, кўп ўтмай, рўябга чиқади.

Ўзок-узокларни кўра олган ёзувчимиз юртимизга яқинлашиб келётган хатар ҳакида қўйиб-ёниб ўйлаганда у факат кўрким боримизга кўз тикиб турган сиркти душманларигина эмас, балки узаро низо-нифокларни ҳам на зарда тутган.

Мана, 70 йилларки, буюк бомбоз ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Доно адабимиз бу сўзларни севимли диёrimiz мустақилликка чиқкан ба саодати кунларда алоҳида ахамият каас этмоқда. Шунинг учун

ҳам юртбoshimiz Ислом Каримов "Мустақиллик" орденини биринчи бўлиб, ҳамзий маънода улуг ёзувчимиз кўкрагига тақди, буни бутун халқимиз тириб олишилади, миннатдор миллатимиз бутун-бутун институтлар, кўчалар, хиёбонлар, паркларни Қодирий номи билан атади, музейлар барпо.

Албатта, биз миллий яқдиллик ва ахиллик дёғанди бугун факат ўзбек ҳалқи эмас, балки диёrimizda яшаб, келажиги буюк давлат пайдеворига гиши ўйётган барча миллат ва элат фарзандларини кўзда тутишимиз. Зотан, Абдулла Қодирий Навоий ва Низомий, Шекспир ва Данте, Пушкин ва Толстой ҳабибни бутун башариятнинг инсонларвон кўзлашган мақсадини янада анироқ тушунади.

Абдулла Қодирий барҳаёт. Бугунгидай тантанали ойларда Қодирий ўйлан деган калимани айтишга тилимиз айланмайди. Фақат маънос бир ўй: у

муҳидиши коммунистик тузумнинг

курбони бўлмaganida ибоза "Ўтган кунлар" ва "Мехробдан чән" каби қарашларини синниклаб ўрганиб, итиғишинг камолот босқичини аниқ чегаралаб олганлар. Унинг ишоничига кўра, эр иккиси мучал – 20–24 ёш орасида йигит бўлади, ақл-фаросати тўлди, ҳис-тўйгулари пўртнага келди, ҳаётида, характеристида жидий ўзгариш рўй беради.

Мана, ёзувчимизда ёзувчининг "ношир топиломонидан ўзи нашир киши юборган ва энди чин мусанниф бўлдим-ов деб ғувонғиз" илк ҳикояси "Жувонбоз". Муаллифнинг таъкидлашича, ҳикоя қаҳрамони "Саъдулланинг ўши ѹигирма тўртларда бўлуб, тўққиз ўшида мактабга кириб, йигирма ўшида базур саҳовон бўлган эди. Рауфбой ака "ўғлим мулла бўладурганга ўшҳадур", деган хәёл билан мадрасага берган эди, Саъдулла тўрт ўйдан бўён кофия (араб тили грамматики – Й. С.) ўқумоқда бўлиб, кўб-да дарсга иштаҳаси" ўйк эди. Демак, Саъдулла воқеа баён этилаётган пайтда аниқ 24 ёшида. У тарбияси бўлуб, ўзидан бир армон хаёлимизни ҳеч вакт тарк этимайди. Аммо бир нарса тасалли беради: истиқолла гариб ўзиган халқимиз эндиликда ҳеч қачон бундай ёвузликларни тақорларша тайёр турган ганимларини севмаган бўлса.

Бир эслайлик: романнинг нюхоясида

Отабек туш кўради. Тушиди унинг гулзорига дайди бир сиғир кирган эмиш, чаман очилган гулларни пайхон килаётган эмиш. Отабек қўлига таёк айланади, балки узаро низо-нифокларни ҳам на

зарда тутган.

Мана, 70 йилларки, буюк бомбоз ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Доно адабимиз бу сўзларни севимли диёrimiz мустақилликка чиқкан ба саодати кунларда алоҳида ахамият каас этмоқда. Шунинг учун

Агар синклиф ўкилса, "Калвақ маҳзумнинг хотира дафтиридан" сатирик асаридаги Калвақ маҳзум ҳам калвақлик, бефаҳмликнинг ўшира ғарбий олди. Калвақ маҳзумнинг хотира дафтиридан ўзирида ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий барҳаёт. Бугунгидай тантанали ойларда Қодирий ўйлан деган калимани айтишга тилимиз айланмайди. Фақат маънос бир ўй: у

муҳидиши коммунистик тузумнинг

курбони бўлмaganida ибоза "Ўтган кунлар" ва "Мехробдан чән" каби қарашларини синниклаб ўрганиб, итиғишинг камолот босқичини ўшида мактабга кириб, йигирма ўшида базур саҳовон бўлган эди. Рауфбой ака "ўғлим мулла бўладурганга ўшҳадур", деган хәёл билан мадрасага берган эди, Саъдулла тўрт ўйдан бўён кофия (араб тили грамматики – Й. С.) ўқумоқда бўлиб, кўб-да дарсга иштаҳаси" ўйк эди. Демак, Саъдулла воқеа баён этилаётган пайтда аниқ 24 ёшида. У тарбияси бўлуб, ўзидан бир армон хаёлимизни ҳеч вакт тарк этимайди. Аммо бир нарса тасалли беради: истиқолла гариб ўзиган халқимиз эндиликда ҳеч қачон бундай ёвузликларни тақорларша тайёр турган ганимларини севмаган бўлса.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, миллат учун ноҳаҳиллик иллатидан ёмон иллат ўйлиги ҳакида тинмай оғоҳлантириб келди. Мустақиллик учун жон фидо килган Абдулла Қодирийдек миллатпарвар инсонлар тоабад ардоқда бўлади.

Абдулла Қодирий тархимизни хамзанинг хотира дафтиридан ўзири ўзининг севимли ҳаҳрамони Юсуфбек Ҳожи тили билан бизни ахиллик ва иноклика чакиради, мил

